

УДК (UDC): [911.3:330.15](477.83):001.891 DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2020-34-08>

М. М. НАЗРУК¹, д-р геогр. наук, проф., Л. А. ГАЛЯНТА¹

¹Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79007, Україна

e-mail: mm.nazaruk@gmail.com
lidagalyanta@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1210-9666>
<http://orcid.org/0000-0002-3813-2768>

ДО ПИТАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРОМИСЛОВОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мета. На основі аналізу праць вітчизняних вчених, що присвячені вивченню проблем промислового природокористування, особливостей розвитку та функціонування різноманітних галузей промисловості в межах території Львівської області, визначити основні напрями їх досліджень.

Результати. Сьогодні трансформація системи природокористування виходить за межі господарських перетворень і не може не враховувати раніше описаних теорій. Аналіз питань промислового природокористування, його геопросторових особливостей на теренах області та спричинених його розвитком екологічних проблем, особливостей їх розвитку та функціонування в межах території регіону, дає змогу визначити такі основні напрями цих досліджень: геологічні дослідження, характеристика історичних аспектів розвитку тих чи інших галузей промисловості, екологічні та економічні проблеми розвитку промисловості.

Висновки. Потужний потенціал природокористування в Львівській області здатний забезпечити результативність здійснюваних у регіоні трансформаційних перетворень в органічному поєднанні економічних, соціальних та гуманітарних сфер. Актуальним завданням подальшого розвитку промисловості в Львівській області є створення ефективної якісно нової структури економіки, високотехнологічного промислового комплексу, розвинутої соціальної інфраструктури, покращення екологічної ситуації та умов життя населення області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: промисловість, вчені, наукові праці, дослідження, напрями дослідження

Nazaruk M. M.¹, Halianta L. A.¹

¹Ivan Franko National University of Lviv, P. Doroshenko St., 41, 79007 Lviv, Ukraine,

ABOUT STUDY THE PROBLEMS OF INDUSTRIAL NATURE USE IN THE LVIV REGION

Purpose. To determine the main directions of research, based on the analysis of the UA scientists' works devoted to the study of problems of industrial nature management, features of the development and functioning of various industries within the territory of the Lviv region.

Results. Today, the transformation of the system of nature management goes beyond economic transformations and cannot ignore the previously described theories. Various issues of industrial nature use, its geospatial features in the region and the ecological problems caused by its development as well as features of their development and functioning within the territory of region allow to define the following basic directions of these researches: aspects of certain industries development, environmental and economic problems of industrial development.

Conclusions. The powerful potential of nature management in the Lviv region can ensure the effectiveness of the transformations carried out in the region with a combination among economic, social and humanitarian spheres. The urgent tasks of the further development are as follows: to create an effective qualitatively advanced structure of the economy of the high-tech industrial complex of the developed social infrastructure as well as to improve the ecological situation and living conditions of the population in the region.

KEY WORDS: industry, scientists, scientific works, research, areas of research

Назарук Н. Н.¹, Галянта Л. А.¹

¹Львовский национальный университет имени Ивана Франка, ул. П. Дорошенка, 41, г. Львов, Украина, 79007

К ВОПРОСУ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Цель. На основе анализа работ отечественных ученых, посвященных изучению проблем промыш-

ленного природопользования, особенностей развития и функционирования различных отраслей промышленности в пределах территории Львовской области, определить основные направления их исследований.

Результаты. Сегодня трансформация системы природопользования выходит за пределы хозяйственных преобразований и не может не учитывать ранее описанных теорий. Анализ исследований по промышленному природопользованию, его геопространственных особенностей на территории области и вызванных его развитием экологических проблем, особенностей их развития и функционирования в пределах территории региона, позволяет определить следующие основные направления этих исследований: геологические исследования, характеристика исторических аспектов развития тех или иных отраслей промышленности, экологические и экономические проблемы развития промышленности.

Выводы. Мощный потенциал природопользования во Львовской области способен обеспечить результативность осуществляемых в регионе трансформационных преобразований в органическом сочетании экономических, социальных и гуманитарных сфер. Актуальной задачей дальнейшего развития является создание эффективной качественно новой структуры экономики высокотехнологичного промышленного комплекса развитой социальной инфраструктуры улучшение экологической ситуации и условий жизни населения области.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: промышленность, ученые, научные работы, исследования, направления исследования

Вступ

Промислове природокористування як напрям дослідження, стає все актуальнішим та займає вагоме місце серед науковців починаючи з другої половини ХХ ст. Даний напрям досліджень привертає особливу увагу серед вчених різних наукових дисциплін – філософів, географів, економістів, екологів тощо та має неабияке наукове та практичне значення. Грунтовні дослідження, пов'язані з розвитком та функціонуванням різноманітних галузей промисловості на території всієї України проводяться В. Геєцем, О. Амошем, В. Вишневським, В. Руденком, І. Горленком, Г. Підгрушним та ін. Дослідженнями різноманітних питань пов'язаних з промисловим природокористуванням в межах Львівської області займалась та продовжує займатися велика кількість науковців та вчених, зокрема, серед них: Ф. Заставний, С. Іщук, І. Залуцький, Я. Пушак, Р. Сорока, О. Степанів, О. Ващенко, М. Шраг, В. Луговий, М. Назарук, О. Шаблій, Є. Іванов та ін. Упродовж досліджуваного періоду, видано чимало кількості праць, присвячених проблемам промислового природокористування. Всі вони мають значну наукову та

практичну цінність. Незважаючи на це, матеріали наявних досліджень потребують кращої систематизації та узагальнень. Проаналізовані нами наукові праці щодо досліджень тих чи інших аспектів промислового природокористування дають змогу визначити основні напрями цих досліджень. На сьогоднішній день науковці продовжують спрямовувати свою увагу на різноманітні аспекти промислового природокористування. Незважаючи на це за останні роки кількість публікацій, що стосуються проблем промислового природокористування, його розвитку, аналізу галузей промисловості, особливостей їх розвитку та функціонування в межах території Львівської області, важко назвати численними.

Мета роботи: на основі аналізу праць вітчизняних вчених, що присвячені вивченню проблем промислового природокористування, особливостей розвитку та функціонування різноманітних галузей промисловості в межах території Львівської області, визначити основні напрями їх досліджень.

Результати та обговорення

Починаючи з другої половини ХХ ст, основна увага науковців звернена на різноманітні аспекти вивчення промислового природокористування Львівщини. Вчені висвітлювали територіальні особливості розміщення, структуру, механізми функціонування промисловості області, екологічні та

економічні проблеми промислового природокористування та безліч інших питань пов'язаних з промисловістю. Промисловий комплекс Львівщини представлений різноманітними галузями: від видобутку корисних копалин до машинобудування та харчової промисловості.

Історичні аспекти промислового природокористування висвітлені у таких працях: «Борислав - місто нафтовиків» (1961) Д. Низового, «Розвиток промисловості в західних областях України за 20 років Радянської влади (1939-1958 рр.): історико-економічний нарис» Г. Ковальчака (1965), «Промисловість Львова у період феодалізму (XIII-XIX ст.)» Я. Кіся (1968). У праці «Борислав — місто нафтовиків» Д. Низовий описав розвідування та початок видобутку нафти у м. Борислав, причини аварійних виливів нафти, що відбуваються внаслідок порушення герметичності свердловин, нафтопроводів, технологічного обладнання, а також під час транспортування. Автор зосереджує свою увагу також на шкідливості нафтових газів, які крім забруднення атмосферного повітря, можуть утворити вибухонебезпечну суміш, загрожуючи здоров'ю і життю мешканців [1]. Г. І. Ковальчак у своїй праці «Розвиток промисловості в західних областях України за 20 років Радянської влади (1939-1958 рр.): історико-економічний нарис» виклав мало-відомі та невідомі факти, висвітлив різні питання розвитку промисловості західних областей України (зокрема, Львівщини) на основних етапах соціалістичної індустріалізації, показав місце тих чи інших галузей промисловості та окремих підприємств у системі народного господарства УРСР. У даній монографії на основі великого архівного і статистичного матеріалу розглядаються питання соціалістичної індустріалізації західних областей України, перетворення їх в економічно розвинутий район всього Радянського Союзу [2]. У книзі «Промисловість Львова у період феодалізму (XIII-XIX ст.)» Я. Кісь на основі великого фактичного матеріалу дослідив основи економічного життя Львова в епоху феодалізму, розвиток промисловості міста. Автор висвітлив історію розвитку львівських ремесел та процес зародження капіталістичної промисловості у м. Львів [3].

Важливими працями для вивчення історичних аспектів розвитку промислового природокористування на території Львівської області є праці: «Промисловість західних областей України у 1960-80 рр. : (на прикладі Івано-Франківської, Львівської і Тернопільської областей)» В. Мороховського (2002) являється коротким історичним описом особливостей розвитку промисловості Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей. У даній праці

охарактеризовано промисловий розвиток регіону, виробничий фонд підприємств, капіталовкладення, що виділялись для промислового будівництва та реконструкції підприємств Львівської області, динамічні зміни виробництва промислової продукції, подано характеристику організаційної структури промисловості, описано як проводилась спеціалізація та перепрофілізація окремих підприємств [4]; монографічне дослідження «Нафтовий промисел Східної Галичини до середини XIX ст. (2004) О. Микулича — праця в якій представлено історичний розвиток нафтового промислу Східної Галичини від найдавніших часів аж до початків і зародження великої нафтово-озокеритної промисловості, що розпочалася у 1853 р. Подано спроби комплексного зібрання історіографічного та архівного матеріалів, досліджень та висвітлень різних ранніх історичних відомостей про мінерали бітумного походження — нафти, асфальту, озокериту та ін. Схарактеризовано місцезнаходження їхніх проявів, видобуток і використання у різних цілях місцевими жителями як для власних потреб, так і в торгівлі, переробці та збуті, на базі чого згодом розвинулася велика нафтово-озокеритна видобувна та переробна промисловість як у краю, так і у Європі [5]; монографія «Нафтогазова галузь Західного регіону» В. Іванишина та Я. Лазарука (2018) в якій коротко охарактеризована історія розвитку нафтової і газової промисловості Західного регіону України. Наведені дані про динаміку видобутку нафти і газу Бориславського, Долинського, Надвірнянського нафтогазопромислових районів та ГПУ «Львівгазвидобування» за всю історію розробки нафтових і газових родовищ. Зазначено, що суттєве нарощування об'ємів видобутку нафти і газу тісно пов'язане з відкриттям та промисловим освоєнням нових, великих за запасами родовищ та інтенсивністю їх розбурювання експлуатаційними свердловинами. Охарактеризована ресурсна база регіону, обґрунтовані основні напрямки пошуково-розвідувальних робіт і сейсмозвідувальних досліджень з метою уточнення геологічної будови уже відкритих та пошуків нових перспективних об'єктів на нафту і газ. Значна увага приділена пошукам перспективних об'єктів на нафту і газ на великих глибинах, де прогноуються значні за запасами скупчення вуглеводнів. Їхнє освоєння може дати поштовх для бурхливого розвитку нафтової та газової промисловості Західного

регіону. Висвітлена діяльність провідних учених, головних фахівців геологів і геофізиків, які внесли вагомий внесок у розвиток нафтової та газової промисловості Західного регіону України протягом другої половини ХХ століття [6].

Серед значної кількості науковців, що займалися вивченням проблем промислового природокористування Львівської області, варто відзначити С. Рудницького, зокрема у його працях висвітлені проблеми промислового природокористування в галузі добувної промисловості. Серед відомих праць вченого, деякі присвячені питанням розвитку добувної та переробної промисловостей на території Львівської області: «Економічні основи галицької державності»(1921р.) та «Нафта Східної Галичини»(1922р.) У праці «Економічні основи галицької державності»автор описує багатства Української Галичини. У даній праці, С. Рудницький описав не лише лісові, земельні та водні ресурси, а й добувну і переробну галузі промисловості Галичини. Автор зосередив увагу на тому, що основою добувної промисловості Галичини є її мінеральні багатства, а основою переробної промисловості слугує ремесло. За словами автора, не зважаючи на те, що Галичина не є незалежною від інших територій, корисних копалин у неї є достатньо для того, щоб забезпечити ними не лише себе, а й інші території. Щодо переробної промисловості, то варто зазначити, що в межах тогочасної Галичини, за словами С. Рудницького, власного фабричного промислу як такого не існувало, саме тому більшість «промислових фабрик» було завезено з іноземних держав [7]. У праці «Нафта Східної Галичини»автор описує запаси нафтових багатств Східної Галичини, особливості формування нафтових родовищ на даній території (зокрема автором описані як широковідомі в той час родовища, так і малодосліджені), глибину залягання нафти у різних родовищах, а також геопросторові аспекти видобутку нафти та кількісну оцінку її вибодутку. В одному з розділів даної праці С. Рудницький зосереджує свою увагу на нафтовому промислі тогочасної Галичини, описує методи видобування нафти та висвітлює стан нафтових підприємств Галичини, більшість яких було зруйновано у часи Першої світової війни [8].

На етапі формування наукових уявлень про природокористування в рамках географічної та інших природничих наук переважали різнопланові дослідження, які за

об'єктом та змістом можна розділити на 3 категорії: а)компонентні; б)галузеві; в)регіональні (комплексно-територіальні). У них чітко оформилося розуміння природокористування його раціонального характеру, а також було закладено підґрунтя історико-географічного підходу до дослідження системи людина природа в аспекті еволюції процесу опанування ресурсами геопростору. Теоретико-методологічне підґрунтя наукового розуміння природокористування було закладено в фундаментальних працях В. М. Кубійовича. Вченого слід розглядати як такого, хто найближче підійшов до уявлення про регіональне природокористування, практично підготував методологічне підґрунтя для виникнення його в якості наукової концепції в українській географії. Концепт регіонального природокористування В. М. Кубійовичем реалізований в циклі наукових праць присвячених антропогеографічній проблематиці окремих українських земель: Галичини, Волині, Лемківщини. Найяскравіші за значенням аспекти проблематики регіонального природокористування на українських землях висвітлені в працях «Розміщення культур і людності в Східних Карпатах»(1924) та «Розміщення культур і людності в Північних Карпатах»(1932). Учений вважає, що освоєння людиною Карпат з давніх часів вимагало обґрунтувати взаємодії природи і суспільства, їх взаємозумовленість і доцільність зв'язків. Вивчаючи ці проблеми В. М. Кубійович застосував багато різних методів, зокрема, натурні, спостереження, порівняльно-географічний, анкетування, статистичні, картографічні, районування тощо [9].

О. Степанів, яка з часів війни аж до 1946 року працювала завідувачем сектору економіки промисловості Львівського відділу економіки Академії наук. Працюючи там, вона написала працю «Промисловість Львова під час німецької окупації 1941–1944 рр.», за яку її довго громили – бо, мовляв, яка промисловість може бути під окупантами. Дослідження не побачило світу і невідомо, чи зберігся десь його текст. Серед найвідоміших праць, що стосуються промисловості - «Промисловий Львів»(1945), «Львівська промисловість напередодні вітчизняної війни»(1945), «Львів – промислове місто України»(1945) — у даних працях розглянуто перспективи індустріалізації Львова, а у праці «Енергетичні ресурси і сировинна база промисловості західних областей УРСР»(1947) охарактеризовано регіональні

проблеми природноресурсного потенціалу і його господарського використання. У праці «Сучасний Львів»(1943), О. Степанів описала етапи розвитку господарства Львова починаючи від княжих часів, особливості розміщення виробництв та промислові райони міста [10].

Дослідженням проблем промислового природокористування в галузі добувної промисловості займався також Ф. Заставний. Найвідоміші праці: «Львівсько-Волинського вугільний басейн»(1956), «Край вугілля, нафти, газу»(1961), «Край індустріальний: Львівський економічний район»(1964), «Львівські промислові об'єднання»(1964), «Промислове використання торфу»(1976). У праці «Край вугілля, нафти, газу»автором висвітлено перспективи розвитку паливної промисловості і раціонального використання паливних багатств, а також перспективи росту та доцільність окремих галузей паливної промисловості. Також автором описано основні напрями хімічної переробки палива. У даній праці подано якісну та кількісну характеристику паливних корисних копалин Львівщини [11]. У брошурі «Львівсько-Волинський вугільний басейн»автором подано характеристику географічного положення Львівсько-Волинського вугільного басейну. Описано природні умови басейну та висвітлено їх господарську оцінку. Описано історію геологічних досліджень басейну, економічні передумови його розвитку, перспективи розвитку народного господарства прилеглих районів. Подано порівняльну характеристику вугілля Львівсько-Волинського вугільного басейну з вугіллям інших вугільних басейнів як України, так і закордонних. У праці «Край індустріальний: Львівський економічний район»висвітлено історико-економічний огляд Львівського економічного району, інформацію про населення, природні умови та ресурси даного економічного району, загальну характеристику промисловості та сільського господарства району, транспортні та економічні зв'язки міста Львова [12]. У праці «Львівські промислові об'єднання»висвітлено передумови створення і характеристика фірм «Прогрес», «Світанок», «Промінь», «Маяк», «Райдуга», «Карпати», «Жовтень», «Світоч», «Верховина», «Прикарпаття» та шляхи покращення їхньої діяльності, а також техніко-економічні показники роботи даних фірм [13]. У праці «Промислове використання

торфу» висвітлено історію видобутку торфу, охарактеризовано запаси торфу, використання торфу в промисловості та сільському господарстві, подано порівняльну характеристику торфу з іншими видами палива, обґрунтовані потужності торфопідприємств, а також перспективи зростання використання торфу [14]. Суттєвими є праці автора: «Економічні проблеми розвитку територіально-промислових комплексів (нариси території)»(1969) та «Проблема розміщення промисловості і формування індустріальних комплексів в СРСР (1972), що присвячені вивченню та аналізу процесів комплексоутворення не лише промисловості Львівської області, а й цілої тогочасної України.

Однією з перших праць була робота С. В. Трохимчука присвячена змінам ландшафтів Стрийсько-Сянської Верховини за історичний час (1963р.) Наступні роки відзначені широким виходом публікацій присвячених теорії методології та конкретним методам природокористування. Історико-географічний напрям у природокористуванні у 1960-1980 рр. розвивається переважно в якості окремого методу досліджень який подекуди застосовується для з'ясування тенденції розвитку того чи іншого компонента природи, ресурси якого пропонується використовувати у певних напрямках і галузях народного господарства значну джерельну базу історико-географічного змісту вмщував журнал «Історія української географії». Основна тематика висвітлена в журналі стосувалася господарського освоєння території розміщення розвитку населених пунктів розміщення промисловості тощо.

Проблематика промислового природокористування, що стосується процесів становлення та розвитку нафтової, газової та озокеритової промисловостей в межах Львівської області, висвітлена у праці М. Ю. Стасіва «Нафта, газ, озокерит Прикарпаття»(1959). У даній праці автором охарактеризовано виникнення і розвиток нафтової, газової та озокеритової промисловостей Прикарпаття, створення соціалістичної нафтової промисловості в Прикарпатті її технологічні реконструкції. Автором висвітлено історію та перспективи розвитку нафтової, газової, озокеритової промисловості в Прикарпатті, охарактеризовано запаси родовищ даних корисних копалин [15].

Грунтовними є праці О. Ващенко, які присвячені розвитку промислового природокористування на території Західної

України, зокрема у межах Львівської області. Більшість праць О. Ващенка присвячені вивченню промислових комплексів та їх природноресурсного потенціалу, серед них: «Шляхи розвитку і розміщення газової промисловості в СРСР»(1947), «Основні риси географії промисловості та економічне районування території західних областей України»(1959), «Прикарпатський виробничий комплекс і його територіальна структура»(1965), «Природні ресурси Львівського промислового вузла і їх господарське використання»(1966), «Атлас розвитку господарства західної частини Української РСР (з найдавніших часів до 70-х років ХХ ст.)»(1969). У згаданому вище атласі вченим охарактеризовано господарство західних областей України у міжвоєнний період, зокрема вченим було створено карти машинобудівного, паливно-енергетичного, хімічного, лісового комплексів та комплексу будівельної індустрії. Серед комплексів сфери виробництва вчений найбільшу увагу приділив саме комплексу будівельної індустрії, що висвітлено у праці «Головні риси географії промисловості будівельних матеріалів Львівської області (1962) [16].

Серед праць багатьох вчених відзначаємо праці В. Лугового, в яких висвітлено проблеми промислового природокористування в галузі добувної промисловості, а саме в межах Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну: «Зміна районів споживання кам'яного вугілля в європейській частині Союзу РСР у зв'язку з освоєнням Львівсько-Волинського басейну»(1959), «Проблеми розвитку і розміщення промисловості у Львівсько-Волинському вугільному басейні»(1961), «Перспективи комплексного розвитку Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну»(1963), «Вопросы территориальной организации промышленности Украинских Карпат» (1965) [16].

Наукові інтереси професора Миколи Шпрага також були пов'язані з питаннями розвитку і розміщення економіки (зокрема і міста Львова). Праці вченого присвячені індустріалізації Львові, комплексному розвитку промислового виробництва, його спеціалізації та кооперуванню, удосконаленню територіальних зв'язків. Серед найвідоміших праць: «Львов – крупный индустриальный центр Советской Украины»(1956), «Промисловість західних областей УРСР в 6-й п'ятилітці»(разом з Л. Владимировим, 1956), «Развитие промышленности Львовского экономического района»(1962) [17].

Важливими є дослідження промислового комплексу Львівської області професора О. І. Шаблія. Він розробив концепцію міжгалузевих територіальних комплексів, визначив риси їхньої подібності і відмінності з енерговиробничими і виробничо-технологічними циклами, систематизував і типологізував закони і закономірності територіальної організації виробництва (ТОВ), а також обґрунтував саму категорію ТОВ, висунув гіпотезу про закон територіальної інтеграції виробництва. Вперше в суспільній географії досліджував проблему про гнучку територіальну організацію виробництва. Також учений вивчав конкретні міжгалузеві комплекси і системи Західного регіону, передусім лісопромислові. Виявив найсуттєвіші риси і тенденції розвитку, структури, зв'язків і територіальної організації цих комплексів. Учений О. Шаблій уперше підняв проблему про компонентно-функціональну і територіально-функціональну структуру територіальних комплексів, розробив оригінальні легенди карт міжгалузевих комплексів з урахуванням їхньої компонентно-функціональної структури. У 2012 р. вийшов атлас Львова за редакцією проф. О. Шаблія «Львів. Комплексний атлас». У одному з розділів, що присвячений промисловості Львова, висвітлено 14 карт: «Промисловість», «Машинобудування», «Легка промисловість», «Харчова промисловість», «Деревообробна та целюлознопаперова промисловість», «Хімічна і нафтохімічна промисловість», «Виробництво неметалевої мінеральної продукції», «Мале підприємство» та «Малі підприємства», а також «Економічний розвиток Львова у другій половині ХІХ ст.», «Господарство Львова у міжвоєнний період (1921–1939: господарство, 1939)», «Розвиток Львова у період 1950–1990 рр.: Промислове виробництво, кінець 80-х – початок 90-х рр.. ХХ ст.», «Оцінка земель: землі під промислове використання»[17].

Проблеми промислового природокористування Львівської області в галузі хімічної та нафтохімічної промисловості висвітлені у праці «Гірничо-хімічна промисловість Львівщини: історія, сьогодення, майбутнє, екологія, інвестиційні проекти» (2002) видана колективом ТОВ «Інститут «ГІРХІМ-ПРОМ». У даній праці колективом авторів описано екологічну ситуацію в Львівській області, можливості запровадження інвестиційних проектів для гірничо-хімічних підприємств області, висвітлено історичні аспекти розвитку та проблеми таких підприємств

як ДГХП «СІРКА», РДГХП «СІРКА», «Полімінерал», вплив відходів та відвалів створених даними підприємствами на довкілля, а також заходи щодо ліквідації негативних наслідків діяльності гірничо-хімічних підприємств, зокрема технологію грануляції сірки та утилізації кальцієвої селітри, розсолів [18].

Економічні проблеми промислового природокористування Карпатського регіону та Львівської області, зокрема висвітлені у монографії за редакцією В. С. Кравціва «Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку у 8 томах». Том 3 «Промисловий потенціал» присвячений аналізу промисловості областей, що входять до складу Карпатського регіону. У праці висвітлено економічні проблеми харчової, легкої та машинобудівної галузей промисловості, охарактеризовано обсяги виготовлення продукції даними галузями [19].

Проблеми промислового природокористування в галузі лісової та деревообробної промисловості Львівської області висвітлені у одному з розділів монографії «Національна безпека України у викликах новітньої історії». Автори підрозділу «Екологічна безпека лісокористування в Українських Карпатах» В. І. Біланюк, Є. А. Іванов, Є. Є. Тиханович, звернули увагу на проблему неконтрольованої вирубки лісів, несанкціонованої лісозаготівлі, а також на наслідки даних видів діяльності, а саме на трансформацію рослинного покриву [20].

Геоecологічні проблеми промислового природокористування висвітлені у працях Є. А. Іванова. У підрозділі «Еколого-геодинамічні ризики гірничодобувної діяльності у межах процесонебезпечних територій» монографії «Національна безпека України у викликах новітньої історії» автор зосередив увагу на екологічній безпеці гірничодобувних територій. Автором розглянуто спектр еколого-динамічних ризиків властивий для різноманітних регіонів України, зокрема і Західного [20]. У монографії «Гірничопромислові геосистеми Західного регіону України», що видана у двох томах, Є. А. Іванов розробив науково-методологічні і методичні засади конструктивно-географічного дослідження гірничопромислових територій Західного регіону України з метою практичної реалізації заходів, спрямованих на покращення стану гірничопромислових геосистем. Автором обґрунтовано концепцію, підходи та алгоритми ландшафтного аналізу

екологічних проблем гірничопромислових територій та об'єктів, проаналізовано особливості організації ландшафтно-техногенних систем районів видобування і збагачення корисних копалин. Виявлено закономірності розвитку небезпечних природно-антропогенних процесів в межах гірничопромислових територій [21]. У докторській дисертації «Природно-господарські системи гірничопромислових територій Західного регіону України: функціонування, моделювання, оптимізація» Є. А. Іванов проаналізував особливості організації ландшафтно-техногенних систем районів видобування і збагачення корисних копалин, розширив і конкретизував класифікацію гірничопромислових і постмайнінгових геосистем Західного регіону, дослідив механізми функціонування і розвитку гірничопромислових геосистем, зокрема особливості їх виникнення, формування і зникнення [22].

Серед найновіших праць, що стосуються розвитку промислового природокористування в Україні та зокрема у Львівській області, навчально-методичний посібник Немець Л. М., Сільченко Ю. Ю., Вірченко П. А. «Економічна і соціальна географія України». У даному посібнику автори подали суспільно-географічну характеристику Карпатського економічного району, зокрема увага авторів зосереджена й на промислових центрах Львівської області, які спеціалізуються на різних галузях промисловості [23].

Праця «Промисловість України 2014-2016: невикористані можливості, шляхи відновлення, модернізації та сучасної розбудови» присвячена аналізу стану і перспектив промисловості України та її регіонів в 2016 р., інституційних перетворень і трудового потенціалу, соціальної відповідальності на промислових підприємствах. У даній праці висвітлено матеріал, що стосується діяльності базових галузей промисловості, їх модернізації і сучасного розвитку, екологічного стану підприємств. Заслужують на увагу матеріали щодо структурного розвитку промисловості з позицій економічної, соціальної та екологічної безпеки [24].

У докторській дисертації Машіки Г.В. на тему «Суспільно-географічні дослідження господарського потенціалу Карпатського регіону: теорія і практика» досліджено структуру господарського потенціалу регіону та зокрема Львівської області, проведено оцінку промислового потенціалу господарських вузлів Львівської області та

зазначено перспективи їхнього розвитку. Автором здійснено оцінку екологічної ситуації Карпатського регіону, зокрема Львівської області [25].

У навчальному посібнику «Економічна та соціальна географія України: Реальний сектор економіки» М. Барановського детально схарактеризовано особливості, проблеми та тренди розвитку добувної та переробної (енергетика, металургійне, хімічне виробництво, машинобудування тощо) промисловості. Характеристику розвитку окремих підрозділів реального сектора економіки здійснено відповідно до нового класифікатора видів економічної діяльності та сучасної статистичної звітності. Значну увагу автор зосередив на питанні реформування добувної (зокрема, вугільної) промисловості в Україні та у Львівській області [26].

У брошурі «Охорона природи у сфері видобутку корисних копалин в Україні: нормативні аспекти та практика застосування» колективом авторів здійснено аналіз впливу видобувної промисловості на довкілля. На прикладі Львівської області надано оцінку негативних наслідків для довкілля, що спричинені видобуванням корисних копалин, зокрема авторами зазначено, що незважаючи на керованість ландшафтно-технічних систем у районах розроблення корисних копалин, в них неодноразово виникають надзвичайні аварійні і навіть катастрофічні ситуації, які призводять до людських жертв, руйнування чи втрати гірничодобувного обладнання і господарського майна, трансформації і забруднення природного середовища [27].

Процес природокористування повинен розглядати в єдності взаємодію промислового виробництва та природи. Він носить соціальний характер, так як здійснюється людьми у рамках трудових відносин.

Оскільки виробництво є складовою частиною будь якої держави, то для нього характерні практично всі проблеми суспільства. Враховуючи, швидко динаміку розвитку промисловості в межах Львівської області та її значний вплив на довкілля, важливою працею є «Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 рр». Промисловість у Львівській області є основним видом економічної діяльності регіону. Спеціалізацію регіону визначають такі види економічної діяльності як переробна та добувна промисловість. Враховуючи даний аспект, за рахунок збільшення частки добувної промисловості у структурі промислового сектора, промислова спеціалізація економіки Львівської області у 2019 році дещо змінилась, порівняно з іншими роками. В регіоні спостерігається тенденція до посилення сировинної орієнтації промисловості. Це негативно впливає на конкурентоспроможність вітчизняної промисловості на світових ринках. Позитивним аспектом слід вважати досить високу частку переробної промисловості, яка у загальній структурі промислового виробництва складає 2/3. В структурі промислового виробництва області більше половини склали харчова промисловість з алкогольними та тютюновими виробами (32%), а також виробництво та розподіл електроенергії, газу та води (26%). Машинобудування, деревообробка та поліграфія становили по 10% від загального промислового виробництва, виробництво гумових та інших неметалевих виробів - 9%, хімічна промисловість та фармацевтика – по 2%. Дані показники свідчать, що збільшується частка низько-технологічних виробництв. Примітно, що скорочується частка продукції машинобудування, внаслідок чого знижується конкурентоспроможність економіки області [28].

Висновки

Здійснений аналіз праць українських науковців, що стосуються досліджень питань розвитку різноманітних галузей промисловості Львівської, особливостей їх розвитку та функціонування в межах території регіону, дає змогу визначити такі основні напрями цих досліджень: геологічні дослідження, характеристика історичних аспектів розвитку тих чи інших галузей промисловості, екологічні та економічні проблеми розвитку промисловості. Сьогодні трансформація системи природокористування

виходить за межі господарських перетворень і не може не враховувати раніше описаних теорій. Потужний потенціал природокористування в Львівській області здатний забезпечити результативність здійснюваних у регіоні трансформаційних перетворень в органічному поєднанні економічних, соціальних та гуманітарних сфер. Актуальним завданням подальшого розвитку є створення ефективної якісно нової структури економіки високотехнологічного промислового комплексу розвинутої соціальної

інфраструктури покращення екологічної ситуації та умов життя населення області. Задля цього, на сьогодні, в області розроблена «Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 рр». Незважаючи на тенденції щодо розвитку окремих галузей промисловості, Львівська область не відноситься до регіонів України з яскраво вираженою промисловою спеціалізацією економіки. Негативними тенденціями у промисловому секторі є зростання частки видобувної

промисловості та зниження частки переробної промисловості в структурі випущеної промислової продукції, а також переважання продукції з низьким ступенем обробки. Однією із головних економічних регіональних проблем залишаються низькі темпи модернізації виробництва та структурної трансформації промисловості, а саме – перерозподілу її структури на користь частки високотехнологічних секторів, що виробляють продукцію з високою доданою вартістю.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувались етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Література

1. Низовий Д. Борислав місто нафтовиків. Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1961. 99 с.
2. Ковальчак Г. І. Розвиток промисловості в західних областях України за 20 років радянської влади (1939–1958 рр): історико-економічний нарис. К.: Наукова думка, 1965. 186 с.
3. Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII–XIX ст.)/Я. Кісь. Львів, 1968. 224 с.
4. Мороховський В.В. Промисловість західних областей України у 1960-1980 рр.: на прикладі Івано-Франківської, Львівської і Тернопільської областей. Львівський технічний коледж. Львів, 2002. 30с.
5. Микулич О. Нафтовий промисел Східної Галичини до середини XIX ст. Видання друге, доповнене. Дрогобич: Коло, 2004. 35 с.
6. Іванишин В.С., Лазарук Я. Нафтогазова галузь Західного регіону України. Львів: Галицька видавнича спілка, 2018. 222 с.
7. Рудницький С. Економічні основи Галицької державности. Львів: Видання “Українського Прапора”, 1921. 25 с.
8. Рудницький С. Нафта Східної Галичини. Вінніпег: Накладом “Українського Прапора”, 1922. 42 с.
9. Професор Володимир Кубійович/упорядн. О. І. Шаблій. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 378 с.
10. Степанів О. Сучасний Львів. Краків; Львів : Укр. вид-во, 1943 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=11330>
11. Заставний Ф. Край вугілля, нафти й газу. Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1960. 139 с.
12. Заставний Ф., Крупенчик Б., Куц А. Край індустріальний: Львівський економічний район Львів: Каменяр, 1964. 161 с.
13. Заставний Ф., Крупенчик Б., Куц А. Львівські промислові об'єднання. Львів, Каменяр, 1964. 61 с.
14. Заставний Ф. Промислове використання торфу. Львів, 1976.
15. Стасів М. Ю. Нафта, газ і озокерит Прикарпаття. К.: Державне видавництво технічної літератури УРСР, 1959. 68 с.
16. Професор Опанас (Афанасій) Ващенко/за ред. О. Шаблія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. 233 с.
17. Вовк І. Історія досліджень промислових комплексів вченими Львівської суспільно-географічної школи/Географічна наука і практика: виклики епохи: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті. У 3-ох томах. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. Том 1. С. 97-102.
18. Гірничо-хімічна промисловість Львівщини: історія, сьогодення, майбутнє, екологія, інвестиційні проекти. Львів, 2002. 64 с.
19. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: монографія у 8 томах/НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. В.С. Кравців. – Львів, 2013. Том 3. Промисловий потенціал/відп. ред. С.Л. Шульц. 2013. 292 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
20. Національна безпека України у викликах новітньої історії : моногр./авт.-уклад. В. І. Шпак; кер. авт. кол. С. І. Табачников. К. : ДП «Експрес- об'ява», 2019. 468 с.

21. Рудько Г. І. Гірничопромислові геосистеми Західного регіону України : монографія / Г. І. Рудько, Є. А. Іванов, І. П. Ковальчук. – Київ–Чернівці: Букрек, 2019. – Т. 2. – 376 с.
22. Іванов Є. А. Природно-господарські системи гірничопромислових територій Західного регіону України: функціонування, моделювання, оптимізація : рукопис дисертації ... д-ра геогр. н.; 11.00.11 / Є. А. Іванов. Львів–Київ, 2017. 803 с.
23. Немець Л. М., Сільченко Ю. Ю., Вірченко П. А. Економічна і соціальна географія України. Навчальний посібник. Харків, 2014. 265 с.
24. Промисловість України 2014-2016: невикористані можливості, шляхи відновлення, модернізації та сучасної розбудови: наукова доповідь / редкол.: О. І. Амоша, І. П. Булеєв, Ю. С. Залозна; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2017. 554 с.
25. Машіка Г.В. Суспільно-географічне дослідження господарського потенціалу Карпатського регіону: теорія і практика: рукопис дисертації ... д-ра геогр. н. : 11.00.02 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2018. 490с.
26. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: Реальний сектор економіки. Навчальний посібник. Видавець: Лисенко М.М. Ніжин, 2018. 373 с.
27. Хауляк О., Хауляк Я., Блажко Н., Іванов Є. Охорона природи у сфері видобутку корисних копалин в Україні: нормативні аспекти та практика застосування. Львів, 2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.academia.edu/44471536>
28. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategiya-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv/>

References

1. Nyzovyi, D. (1961). Borislav city of oil workers. Lviv: Book and Magazine Publishing House.
2. Kovalchak, G. (1965). Development of industry in the western regions of Ukraine for 20 years of Soviet power (1939-1958): historical and economic essay. Kyiv. Naukova dumka.
3. Kis, J. (1968). Industry of Lviv in the period of feudalism (XIII-XIX centuries). Lviv.
4. Morokhovsky, V. (2002). Industry of the western regions of Ukraine in 1960-1980: on the example of Ivano-Frankivsk, Lviv and Ternopil regions. Lviv. Lviv Technical College.
5. Mykulych, O. (2004). Oil field of Eastern Galicia until the middle of the XIX century. Second edition. Drogobich. Kolo.
6. Ivanyshyn, V. & Lazaruk, Y. (2018). Oil and gas industry of the Western region of Ukraine. Lviv: Galician Publishing Union.
7. Rudnytsky, S. (1921). Economic foundations of Galician statehood. Lviv: Ukrainian Flag Edition.
8. Rudnytsky, S. (1922). Oil of Eastern Galicia. Winnipeg: Published by the Ukrainian Flag Edition.
9. Shabliy, O. (2006). Professor Volodymyr Kubiiovych. Lviv: Ivan Franko Lviv National University Publishing Center.
10. Stepaniv, O. (1943). Modern Lviv. Krakow; Lviv: Ukrainian edition. Retrieved from <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=11330>
11. Zastavny, F. (1960). The land of coal, oil and gas. Lviv: Book-magazine.
12. Zastavny, F. (1964). Industrial region: Lviv economic district. Lviv: Kamenyar.
13. Zastavny, F. (1964). Lviv industrial associations. Lviv; Kamenyar.
14. Zastavny, F. (1976). Industrial use of peat. Lviv.
15. Stasiv, M. (1959). Oil, gas and ozokerite of Prykarpattia. Kyiv. State Publishing House of Technical Literature of the USSR.
16. Shabliy, O. (2001). Professor Opanas (Athanasius) Vashchenko. Lviv: Ivan Franko Lviv National University Publishing Center.
17. Vovk, I. (2013). History of research of industrial complexes by scientists of Lviv socio-geographical school. Geographical science and practice: challenges of the era: Proceedings of the international scientific conference dedicated to the 130th anniversary of geography at Lviv University. In 3 volumes. Ivan Franko Lviv National University Publishing Center. Volume 1.

18. Mining and chemical industry of Lviv region: history. present, future, ecology, investment projects. (2002). Lviv.
19. Kravtsiv, V. (2013). Carpathian region: current issues and prospects for development: a monograph in 8 volumes. Volume 3. Industrial potential. (Series «Problems of regional development»). Lviv.
20. Shpak, V. (2019). National security of Ukraine in the challenges of modern history: monograph. Kyiv. «Express-announcement».
21. Rudko, G. (2019). Mining and industrial geosystems of the Western region of Ukraine: monograph Kyiv – Chernivtsi: Bukrek.
22. Ivanov, Y. (2017). Natural economic systems of mining territories of the Western region of Ukraine: functioning, modeling, optimization: the manuscript of the dissertation. Lviv – Kyiv.
23. Nemets, L., Silchenko, Y. & Virchenko, P. (2014). Economic and social geography of Ukraine. Kharkiv.
24. Amosh, O., Buleev, I. & Zaloznov, Y. (2017). Industry of Ukraine 2014-2016: unused opportunities, ways of restoration, modernization and modern development: scientific report. Kyiv.
25. Mashika, G. (2018). Socio-geographical study of the economic potential of the Carpathian region: theory and practice: dissertation manuscript. Kyiv.
26. Baranovsky, M. (2018). Economic and social geography of Ukraine: The real sector of the economy. Nizhyn
27. Haulyak, O., Haulyak, J., Blazhko, N. & Ivanov, E. (2020). Nature protection in the field of mining in Ukraine: regulatory aspects and application practice. Lviv. Retrieved 2020, September 18 from <https://www.academia.edu/44471536>
28. Development strategy of Lviv region for the period 2021-2027. (2019). Retrieved 2020, September 18 from <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategiya-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv/>

Надійшла: 05.10.2020

Прийнято: 27.11.2020